

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดและทฤษฎี

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันเกิดจากระบบอุตสาหกรรม มีผลทำให้ระบบสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านค่านิยมที่เคยมีอยู่ในสังคมดั้งเดิม เมื่อสังคมเปลี่ยนไปจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่หน่วยย่อยของสังคมจะต้องได้รับผลกระทบไปด้วย เช่น ในระบบครอบครัวและชีวิตสมรส เป็นต้น แม้ว่าระบบอุตสาหกรรมจะเกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสังคมอย่างมหาศาลก็ตาม แต่ก็ยังเป็นระบบที่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบสังคมได้มากทีเดียว

Roger and Burdge, 1972 (อ้างใน เรวดี แสงสุริยงค์, 2533 : 11-12)

ได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวดังนี้

1. การมีอุตสาหกรรมมากขึ้น (Industrialization) ทำให้เกิดโรงงานเครื่องจักร และธุรกิจขนาดใหญ่ ทำให้ประชาชนเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม
2. ความเป็นเมืองที่แพร่ขยายเข้าไปในชนเมืองรอบ ๆ เมืองและชนบทใกล้เคียงเพิ่มมากขึ้น แต่ละครอบครัวมีเพื่อนบ้านอยู่ใกล้กันหลายครอบครัว และอยู่ไม่ห่างจากศูนย์รวมของร้านค้า ผู้ที่อาศัยอยู่ตามไร่นาได้รับอิทธิพลของความเป็นเมืองมากขึ้น
3. บุตรให้ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจลดลง ปัจจุบันความต้องการมีบุตรมีสาเหตุมาจากความต้องการคลายความเหงาหรือมีเพื่อนมากกว่าจะให้ประโยชน์ด้านแรงงาน
4. ความทันสมัยของเครื่องใช้ภายในครัวเรือน (Modern household appliances) เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องดูดฝุ่น ทำให้แม่บ้านลดภาระและเวลาทำงานบ้านสามารถออกไปทำงานนอกบ้านหรือทำกิจกรรมนอกบ้านได้สะดวก

5. ความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา มีผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัวแบบเดิมอย่างมาก มีการเลือกคู่สมรสที่เกิดจากความรัก จำนวนการแต่งงานลดลง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นผลทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก เช่น คนหัวเก่าในสังคมใหม่ เป็นต้น

บุญลือ วันทายนต์ (2522, 57-60) ได้อธิบายถึงลักษณะครอบครัวในสังคมอุตสาหกรรมว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมนั้นได้เริ่มเปลี่ยนจากลักษณะของครอบครัวก่อน โดยสมาชิกของครอบครัวได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงก่อน นั่นคือการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะครอบครัวขยาย (Extended family) ไปสู่ลักษณะครอบครัวขนาดเล็ก (Nuclear family) อันเป็นระบบครอบครัวที่แยกเด็ดขาดจากครอบครัวขยาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ในทางสังคมวิทยาถือว่าการอุตสาหกรรม ความเจริญทางเทคโนโลยีและการขยายตัวของเมือง มีผลทำให้โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนรูปแบบไปเป็นระบบครอบครัวขนาดเล็กมากขึ้น

เนื่องจากผลการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เอง เป็นสาเหตุที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวได้รับทัศนคติใหม่ ๆ ซึ่งถือว่าแตกต่างไปจากทัศนคติที่มีอยู่และประเพณีปฏิบัติมาแต่ดั้งเดิม เลยทำให้เกิดความคิดเห็นขัดแย้งกันในด้านทัศนคติและสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ขึ้นในสังคม ผลอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงทำให้เกิดสังคมแบบใหม่ เช่น

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการภายในระบบครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับแบบของครอบครัว นั่นคือ ลักษณะครอบครัวขนาดเล็ก เมื่อแยกมาจากครอบครัวขยายแล้ว ยังมีรูปแบบพิเศษออกไปอีกคือ เป็นแบบครอบครัวทรงสิทธิเสมอภาพ (Equalitarian family) อันหมายถึง

1.1 สร้างทัศนคติเกี่ยวกับชีวิตสมรสใหม่โดยมุ่งให้สามีภรรยามีความสัมพันธ์ต่อกันฉันเพื่อน (Mate) มากขึ้นกว่าระบบอื่น

1.2 ภรรยาามีเสรีภาพมากขึ้น โดยมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมสามี และสามารถประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น รวมทั้งสามารถประกอบธุรกิจส่วนตัวได้ด้วย โดยไม่ต้องรับรู้อาการยินยอมของสามี

1.3 การกระทำต่าง ๆ มักคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลเป็นสำคัญ โดยถือว่าเป็นสิ่งเหนือสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัว (Supra-individual) อันเข้าลักษณะที่ว่าผลประโยชน์ส่วนตัวอยู่เหนือสิ่งอื่นใด

2. ตามลักษณะของครอบครัวขนาดเล็ก อำนาจของบิดามารดาที่มีต่อบุตรจะลดน้อยลง ควบแห่งอำนาจและบทบาทของสมาชิกภรรยาเปลี่ยนมาอยู่ในระดับที่เสมอภาคกัน

3. ในด้านการส่งเสริมสมรรถภาพของผู้หญิง ปรากฏว่าได้มีการขยายการศึกษาเข้าไปยังชนบท อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้รับการศึกษาจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงมีอัตราการรู้หนังสือเพิ่มมากขึ้น ผู้หญิงมีอิสระมากขึ้นกว่าเดิมและเกิดความต้องการที่จะประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้นเพื่อ

3.1 หารายได้เพิ่มเพื่อบำบัดความต้องการที่จำเป็นทั้งของตนเองและครอบครัว

3.2 หาประสบการณ์ด้านการสันตนาการจากภายนอกบ้าน เช่น การสมาคมบำเพ็ญประโยชน์และการแสวงหาอาชีพที่ควรแก่ภาวะของตน เป็นต้น

3.3 ลดความสนใจในงานบ้านลง ทั้งนี้เนื่องจากเบื่อหน่ายต่อความจำเจในชีวิตประจำวัน ไม่เป็นอิสระทางใจ อันอาจจะเกิดจากความรู้สึกว่าตัวเองถูกจำกัดขอบเขตความรับผิดชอบ จึงดิ้นรนเพื่อแสดงความสามารถของตนให้ปรากฏ

3.4 สนใจงานสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นงานนอกบ้านมากขึ้น

ในแนวคิดระบบทางสังคมถือว่า "ครอบครัว" เป็นระบบทางสังคมอันหนึ่งซึ่งประกอบด้วยบุคคลสองคนขึ้นไป มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อไปสู่เป้าประสงค์อันหนึ่ง และได้รับการนำแนวทางโดยสัญลักษณ์และความคาดหวัง ซึ่งได้รับการจัดโครงสร้างและการยึดถือร่วมกัน ส่วนประกอบทางโครงสร้างพื้นฐานของระบบทางสังคม ได้แก่ บรรทัดฐาน บทบาท และตำแหน่งหรือสถานภาพ ซึ่งในการปฏิสัมพันธ์กันนั้น บุคคลจะอาศัยความคาดหวังดังกล่าวที่ผูกพันมากับสถานภาพของตนในขณะนั้นมาเป็นเครื่องแนะแนวทางการกระทำของตน

หน่วยที่เล็กที่สุดของ โครงสร้างสังคม คือ บรรทัดฐานสำหรับการแสดงพฤติกรรมและ มาตรฐานสำหรับการตัดสินหรือประเมินพฤติกรรมว่าเหมาะสมอย่างไร บรรทัดฐานมีมาตรฐาน มาจากโครงสร้างทางวัฒนธรรม ในที่ซึ่งเป็นบ่อเกิดของค่านิยมและจุดสนใจ บุคคลจะได้รับรู้ บรรทัดฐาน โดยผ่านทางกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

ครอบครัวเป็นระบบทางสังคมหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ สามีภรรยา และบุตร เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีการปฏิสัมพันธ์ เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน จาก การแสดงบทบาทต่าง ๆ ตามตำแหน่งหรือสถานภาพของแต่ละบุคคล ตำแหน่งหรือสถานภาพที่ แตกต่างกันเหล่านี้อาจมีบทบาทต่างกัน บทบาทใดควรที่จะปฏิบัติอย่างไร เช่น สามีและภรรยา ควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไรภายในครอบครัว ย่อมขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่ได้รับการแนะนำจาก บรรทัดฐานที่ผูกพันติดมากับบทบาทแต่ละบทบาท นอกจากนี้ในสังคมที่แตกต่างกันหรือในเงื่อนไข ของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปค่านิยมหรือบรรทัดฐานที่มากำกับบทบาทต่าง ๆ เหล่านี้ก็อาจจะ แตกต่างกันได้อีกด้วย ตัวอย่างเช่นครอบครัวในสมัยก่อนยุคของการพัฒนาอุตสาหกรรมและยุค ของการกลายสภาพเป็นเมืองจะมีค่านิยมต่อบทบาทระหว่างคู่สมรสแบบหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไป ในขณะที่สังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมเหล่านี้ก็อาจจะเปลี่ยนเป็นค่านิยมที่มีความทันสมัยมาก ขึ้น เช่น บทบาทของภรรยาที่เคยทำแต่เฉพาะงานบ้าน และการเลี้ยงดูบุตร ก็อาจขยายมาสู่ บทบาทของผู้หาเลี้ยงร่วม (co-provider) กับสามีด้วย

ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา การวิเคราะห์บทบาทระหว่างคู่สมรสได้รับ อิทธิพลอย่างสูงจากทฤษฎีทางสังคมวิทยา สาขาโครงสร้างและคติการหน้าที่ (Structure functionalist school) ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาบทบาทระหว่างคู่สมรสในทฤษฎีนี้คือ Talcott Parsons ได้วิเคราะห์ระบบครอบครัวโดยใช้สังกัปของ "การจำแนกความแตกต่าง ระหว่างบทบาท" (Role differentiation) เป็นแนวทางศึกษาสำคัญในการศึกษากลุ่มสังคม ทุกกลุ่มและรวมไปถึงการจัดระบบครอบครัว การจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท หมายถึง การแบ่งแยกและกำหนดบทบาทในสถานภาพหนึ่ง ๆ ทางสังคมอย่างชัดเจนและแน่นอน และเมื่อ พิจารณาบทบาทระหว่างคู่สมรส จะเห็นได้ว่าบทบาทที่สำคัญของสามีและภรรยา ก็คือ สามีจะมี

ความรับผิดชอบต่อบทบาทที่ครอบครัวจะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอก ส่วนภรรยาจะรับผิดชอบต่อบทบาทเฉพาะภายในครอบครัว Parsons ได้แบ่งแยกบทบาทของคู่สมรสออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. บทบาทอันเป็นเป้าหมายทางวัตถุ (Instrumental role)
2. บทบาทในการสนองทางจิตใจ (Expressive role)

สำหรับบทบาทอันเป็นเป้าหมายทางวัตถุหมายถึงบทบาทที่คู่สมรสจะต้องกระทำเพื่อการยังชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือบทบาทในการประกอบอาชีพซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันครอบครัว ส่วนบทบาทในการสนองทางจิตใจเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูบุตร และการให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว บทบาททั้ง 2 ประเภทนี้ได้แบ่งแยกโดยยึดถือความแตกต่างระหว่างเพศเป็นพื้นฐานสำคัญ กล่าวคือ บทบาทอันเป็นเป้าหมายทางวัตถุเป็นบทบาทของสามี ซึ่งหมายถึงบทบาทของเพศชาย และบทบาทในการสนองทางจิตใจเป็นบทบาทของภรรยา ซึ่งหมายถึงบทบาทของเพศหญิง แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นการแย่งแยกบทบาทระหว่างคู่สมรสที่มีลักษณะคงที่แน่นอน และยึดถือเป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่จะทำความเข้าใจในระเบียบของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Parsons ได้ให้ความสำคัญในบทบาทการหาเลี้ยงครอบครัวของฝ่ายชาย ที่ถือว่าเป็นบทบาทหลักในการเชื่อมโยงระหว่างบทบาทภายนอกสถาบันครอบครัวกับบทบาทภายในสถาบันครอบครัว (จิรพร ตีตง, 2533 : 8-9)

การวิเคราะห์บทบาทระหว่างคู่สมรสตามทฤษฎีโครงสร้างและคติการหน้าที่นั้นมีลักษณะที่เด่นชัดคือระบบความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสในสถาบันครอบครัวเป็นสิ่งที่คงที่และเปลี่ยนแปลงได้น้อย เพราะบทบาทต่าง ๆ อยู่ในลักษณะของการตอบสนองซึ่งกันและกันอย่างมีสมดุล แนวการวิเคราะห์ดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นการยอมรับบทบาทที่กำหนดขึ้นตามประเพณีเดิม ที่ยึดถือความแตกต่างระหว่างเพศมาเป็นเครื่องแบ่งแยกบทบาทระหว่างคู่สมรสและเป็นผลให้การศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรสได้รับความสนใจน้อยกว่าที่ควร

ความตื่นตัวในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรสเกิดขึ้นเมื่อมีการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศสหรัฐอเมริกาเมื่อปี ค.ศ. 1960 (The women's liberation movement) ซึ่งทำให้แนวการวิเคราะห์สถาบันครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างและคติการหน้าที่เริ่มเสื่อมความนิยมลง และแนวทฤษฎีทางสังคมวิทยาสาขาคตินิยมมาร์กซ์ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ในแนวทฤษฎีแห่งความขัดแย้ง (Conflict theory) ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในการเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรสในสถาบันครอบครัว

การศึกษามุมมองระหว่างคู่สมรสบนพื้นฐานของทฤษฎีแห่งความขัดแย้งนั้น มีปรากฏในข้อเขียนของ Engels ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่ข้อคิดเห็นของเขาไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร Engels ได้วิเคราะห์บทบาทระหว่างคู่สมรสในลักษณะของความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม โดยได้นำประวัติอารยธรรมของมนุษยชาติในระยะเริ่มแรกมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ เขากล่าวว่าอารยธรรมโลกได้อุบัติขึ้นมาพร้อมกับการถูกกดขี่ของสตรีให้มีฐานะต่ำต้อยกว่าบุรุษ โดยยกตัวอย่างจากระบบครอบครัวว่า ผู้ที่สร้างระบบครอบครัวก็คือผู้ชายซึ่งเป็นผู้ที่ได้เปรียบในการใช้ระบบดังกล่าว ทฤษฎีแห่งความขัดแย้งตามคตินิยมมาร์กซ์ในสมัยต่อมา จึงสนับสนุนให้สตรีซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกกดขี่จากความไม่เป็นธรรมในระบบสังคม ให้เป็นกลุ่มที่เป็นตัวเร่งในการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส และในขณะเดียวกันทฤษฎีดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ชายซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับอำนาจดั้งเดิมจากสถาบันครอบครัวจะเป็นผู้ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งบทบาทที่เป็นธรรมของสตรีจะกระทำใน 2 ระดับคือ ในระดับสังคมส่วนรวม (Macrosocial) โดยพยายามเรียกร้องให้ตนเองมีสิทธิในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ซึ่งจะทำได้หากสามารถเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันครอบครัวกับสถาบันอื่น ๆ ได้ กับอีกระดับหนึ่งคือ การเรียกร้องในระดับสังคมย่อย (Microsocial) คือการต่อต้านระบบความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างคู่สมรส โดยพยายามเข้าไปมีส่วนในการใช้อำนาจและเกียรติที่เกิดจากการใช้อำนาจของสามีมาอยู่ที่ตนทีละเล็กละน้อย ซึ่งเป็นผลให้การใช้อำนาจของคู่สมรสตามประเพณีดั้งเดิม อันเกิดจากการแบ่งแยกบทบาท

โดยอาศัยความแตกต่างระหว่างเพศเป็นพื้นฐาน ค่อย ๆ หมดความสำคัญ ลงไป (สุรพล
ดำรงกุล, 2527 : 12)

แนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรสตามทฤษฎีแห่งความขัดแย้ง ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ทฤษฎีดังกล่าวได้ให้ความสำคัญแก่สตรีในการเปลี่ยนแปลงระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสไปสู่ความเสมอภาค อย่างไรก็ตาม บทบาทสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ บทบาทในการหาเลี้ยงและจัดหาสิ่งซึ่งสนองต่อความจำเป็นของสมาชิกในครอบครัว

Joseph H. Pleck (1979) (อ้างใน ทศนิยม ปุวรรตน์, 2529 : 18-20) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทบาทระหว่างคู่สมรสจากทฤษฎีทางสังคมวิทยาเป็น 3 แนว ดังนี้

1. แนวคิดที่มองบทบาทระหว่างคู่สมรสตามประเพณีดั้งเดิม (The traditional perspective) แนวคิดดังกล่าวเป็นการนิยามบทบาทที่จำกัดระหว่างคู่สมรส กล่าวคือ สามีไม่ต้องรับผิดชอบต่องานภายในบ้าน แต่จะเป็นผู้จัดหาสิ่งซึ่งสนองต่อความจำเป็นต่อการยังชีพของสมาชิก ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากภายนอกครอบครัว ทฤษฎีที่มีแนวคิดเช่นนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาท (Role differentiation) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (Exchange Theory) และทฤษฎีทรัพยากร (Resource Theory)

ทฤษฎีแรกคือ ทฤษฎีการจำแนกความแตกต่างระหว่างบทบาทของ Talcott Parsons และ R.F. Bales ซึ่งเน้นบทบาทของฝ่ายชายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งภายนอกของสถาบันครอบครัวและฝ่ายหญิงซึ่งเป็นฝ่ายที่รับผิดชอบบทบาทภายในครอบครัว

ทฤษฎีที่สองคือ ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ซึ่งผู้ที่นำแนวทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์ของครอบครัวคือ Scanzoni (1970) โดยชี้ให้เห็นว่า บทบาทระหว่างชายกับหญิงในสถาบันครอบครัวนั้นเกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน กล่าวคือระหว่างสามีซึ่งมี

บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว และภรรยาซึ่งเป็นผู้ให้ความรัก ความเป็นคู่ทุกข์คู่ยากและการดูแลงานภายในบ้าน โดยเป็นการแลกเปลี่ยนความรับผิดชอบระหว่างกัน

ทฤษฎีที่สามคือ ทฤษฎีทรัพยากร ซึ่ง Blood และ Wolfe (1960) เป็นผู้เริ่มนำมาใช้ในการศึกษาระบบความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส โดยอธิบายว่าการจำแนกหน้าที่ระหว่างสามีกับภรรยาจะอยู่บนพื้นฐานแห่งทรัพยากรของคู่สมรส พวกเขาได้สร้างทฤษฎีนี้ขึ้นมาเพื่อศึกษาวิจัยจากคำถามที่ว่าทำไมภรรยาจึงต้องรับผิดชอบงานภายในครอบครัวหลายด้านมากกว่าสามี และทำไมการจำแนกหน้าที่ภายในครอบครัวจึงแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของการประกอบอาชีพระหว่างสามีและภรรยา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบต่องานภายในครอบครัวของสามีจะมีความสัมพันธ์กลับกันกับระยะเวลาที่ต้องทำงานนอกบ้าน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังยอมรับว่าสามีมักเป็นผู้นำในการหาเลี้ยงครอบครัว

2. แนวคิดที่มองบทบาทระหว่างคู่สมรสในลักษณะของการเอารัดเอาเปรียบ

(The exploitation perspective) ในระยะ ค.ศ. 1970 เป็นต้นมาได้มีทฤษฎีที่ศึกษาบทบาทระหว่างคู่สมรสที่เน้นอิทธิพลของสตรีเป็นสาเหตุสำคัญ ซึ่งเรียกว่า Feminism ทฤษฎีดังกล่าวได้มุ่งพิจารณาภาระอันไม่เป็นธรรมที่ตกอยู่กับสตรีที่จะต้องรับผิดชอบต่องานบ้านและงานอบรมเลี้ยงดูบุตร ซึ่งถือว่าเป็นงานที่ด้อยเกียรติ ได้มีข้อเสนอของนักสังคมวิทยาหลายท่านที่กระตุ้นให้เพศชายเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่องานดังกล่าวและปลดปล่อยอำนาจไปสู่สตรี โดยมีบทวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าเพศชายเป็นผู้แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และสร้างภาระความรับผิดชอบในงานภายในครอบครัวให้แก่ภรรยาอย่างไม่เป็นธรรม เมื่อคำนวณอัตราส่วนเวลาในการรับผิดชอบงานบ้านระหว่างสามีกับภรรยา พบว่าในรายที่ภรรยาประกอบอาชีพกึ่งดี และในรายที่ภรรยาไม่ได้ประกอบอาชีพกึ่งดี สามีจะทำงานบ้านโดยเฉลี่ยเพียงวันละ 1.6 ชั่วโมง แต่ภรรยาที่ประกอบอาชีพจะต้องทำงานบ้านโดยเฉลี่ยวันละ 4.8 ชั่วโมง และภรรยาที่ไม่ประกอบอาชีพจะต้องทำงานบ้านโดยเฉลี่ยวันละ 8.1 ชั่วโมง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สามียังคงรับผิดชอบในงานบ้านเท่าเดิม แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในบทบาทของภรรยาก็ตาม ผลการวิจัยได้สร้างเสริมให้เกิดแนวคิดในการปรับปรุงระบบครอบครัวไปสู่หลักแห่งความเสมอภาคในการ

ใช้อำนาจและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ระหว่างคู่สมรสในสถาบันครอบครัว

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรส (The changing role perspective) แนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดที่ 2 ซึ่งมองบทบาทของคู่สมรสไปในในทางอคติในรูปของการเอารัดเอาเปรียบจากฝ่ายชาย แนวคิดประการสุดท้ายนี้ได้เสนอให้พิจารณาการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรสด้วยการประนีประนอมระหว่างกัน และเสนอแนะให้สตรีเปลี่ยนแปลงบทบาทที่จะต้องรับผิดชอบให้มั่งคั่ง 2 ด้าน คือ ในด้านการประกอบอาชีพ และในด้านบทบาทภายในครอบครัว อีกทั้งยังได้อธิบายถึงภักดิ์ใหม่ของครอบครัวที่เรียกว่า Symmetrical family ซึ่งชายและหญิงจะร่วมรับผิดชอบบทบาทต่าง ๆ ภายในครอบครัวด้วยกัน Rapoport and Rapoport (1964) ได้เสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับความล่าช้าทางด้านสังคม-จิตใจ (Psychosocial-lag) กล่าวคืออัตราการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของฝ่ายชาย ไม่ได้สอดคล้องกับอัตราการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของฝ่ายหญิง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการปรับตัวและได้เสนอแนะให้มีการส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทที่เปลี่ยนไป และวางนโยบายทางสังคมที่จะสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

แนวคิดทั้ง 3 แนวที่กล่าวมานี้ อธิบายโดยสรุปได้ว่า ในแนวคิดที่มองบทบาทของคู่สมรสตามประเพณีเดิมนั้น เพศชายถูกมองว่ามีบทบาทการทำงานในครอบครัวน้อย แต่ไม่มีเหตุผลที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในแนวคิดที่สองซึ่งมองบทบาทระหว่างคู่สมรสในลักษณะของการเอารัดเอาเปรียบนั้น เพศชายถูกมองว่ามีบทบาทการทำงานในครอบครัวน้อย แต่ก็มี ความหวังว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงต่อไป และในแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทระหว่างคู่สมรสนั้น เพศชายถูกมองว่ามีบทบาทการทำงานในครอบครัวน้อย แต่มีหนทางที่จะเพิ่มบทบาทให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างคู่สมรสในครอบครัว

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในปัจจุบันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาพพจน์ในบทบาท การหาเลี้ยงครอบครัวของคู่สมรส เช่น ค่านิยมในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจน วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่ประเทศต่าง ๆ ได้รับผลกระทบ จึง

ทำให้เป็นการยากที่ครอบครัวจะอยู่ได้ด้วยรายได้ของฝ่ายชายเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ภาพพจน์ของสถาบันครอบครัวในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มไปสู่การแสดงบทบาทร่วมระหว่างคู่สมรส โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทร่วมในการหาเลี้ยงครอบครัว ได้มีการพิจารณาว่าอนาคตของสถาบันนี้จะมีแนวโน้มไปสู่ความเสมอภาค ซึ่งหมายถึงความเท่าเทียมกันของคู่สมรสในการรับผิดชอบต่อบทบาทภายในครอบครัว ทั้งที่เป็นบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว การรับผิดชอบต่องานบ้านและการอบรมเลี้ยงดูบุตร คู่สมรสทั้งสองฝ่ายจะต้องรับผิดชอบต่อบทบาทที่เกี่ยวข้องกับระบบภายนอกและภายในครอบครัว นอกจากนี้การแบ่งแยกบทบาทระหว่างคู่สมรสจะไม่ขึ้นอยู่กับพื้นฐานแห่งความแตกต่างระหว่างเพศอีกต่อไป แต่จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานแห่งการตกลงยินยอมร่วมกันระหว่างคู่สมรสเอง โดยพิจารณาจากความสามารถเฉพาะตัว ความพอใจ และความสนใจของแต่ละฝ่าย อันมีผลกระทบไปถึงระบบการใช้อำนาจในการตัดสินใจร่วมกันระหว่างคู่สมรสด้วย

แนวความคิดเรื่องอำนาจระหว่างคู่สมรส

อำนาจเป็นแนวความคิดที่ประกอบด้วยมโนทัศน์และมิตินานาประการที่ต่างกันไป "อำนาจ" ในฐานะที่เป็นสมบัติของระบบคือความสามารถในเชิงศักยภาพหรือความสามารถอันแท้จริงของปัจเจกบุคคลในอันที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกคนอื่น ๆ ในระบบสังคมหนึ่ง ๆ ส่วน "อำนาจครอบครัว" ซึ่งเป็นคุณสมบัติของระบบครอบครัว ก็คือความสามารถ (ศักยภาพหรือความสามารถที่แท้จริง) ของปัจเจกบุคคลผู้เป็นสมาชิกในครอบครัวในอันที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว

ทรัพยากรอำนาจ (Power resource) หมายถึงสิ่งใด ๆ ที่ปัจเจกชนอาจนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดอำนาจขึ้น ทรัพยากรอำนาจมีหลายประการ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2527 : 29)

1. การเป็นเจ้าของ เช่น สิ่งของต่าง ๆ เงินทอง ความรู้ ความชำนาญ หรือบุคลิกลักษณะดี
2. การได้ดำรงตำแหน่งสำคัญในองค์การ
3. การที่ผู้มียอำนาจมอบอำนาจให้

4. การเป็นเจ้าขององค์การ เช่น บริษัท ห้างร้าน เป็นต้น

ในทางสังคมวิทยานั้น อำนาจ (Power) หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคล ที่จะควบคุมหรือแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลอื่น (Scanzoni, 1979 อ้างใน Kammeyer, 1987 : 250) อำนาจมิได้เกิดจากลักษณะเฉพาะตัวของปัจเจกบุคคลแต่เป็นผลมาจากการกระทำระหว่างกัน (Interaction) ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และในการกระทำระหว่างกันนั้น บุคคลพยายามที่จะสร้างอำนาจให้เกิดขึ้นแก่ตนเองเพื่อถ่วงดุลอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้นในทางปฏิบัติ การใช้อำนาจของบุคคลหนึ่งย่อมมีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจของอีกบุคคลหนึ่งเสมอ และการใช้อำนาจในสังคมเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งในเป้าหมาย (Goals) ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าหากบุคคลเหล่านั้นมีพฤติกรรมในแนวทางเดียวกัน ความจำเป็นที่จะต้องควบคุมพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ ก็จะหมดสิ้นไปและยังผลให้หมดความจำเป็นที่จะต้องใช้อำนาจ ดังนั้น ถ้าเรากล่าวถึงความหมายของ "อำนาจในสถาบันครอบครัว" จึงหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจของสามีและภรรยาในการที่ฝ่ายหนึ่งสามารถมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อวัตถุประสงค์ของทั้ง 2 ฝ่ายมีความขัดแย้งกัน

การศึกษาเกี่ยวกับอำนาจสามี-ภรรยาในครอบครัว จะเป็นพฤติกรรมที่จะวัดปริมาณอำนาจระหว่างสามี-ภรรยาในการตัดสินใจต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว (Decision-making) ซึ่งเป็นตัวชี้เกี่ยวกับการศึกษาโครงสร้างแห่งอำนาจของสถาบันครอบครัว ในการศึกษาอำนาจในครอบครัวนี้ Willard Waller ได้สร้างทฤษฎีหลักของผลประโยชน์ที่น้อยที่สุด (The principle of least interest) ซึ่งกล่าวว่า "บุคคลที่ได้รับผลประโยชน์จากคู่สมรสที่น้อยที่สุดจะมีอำนาจมากที่สุดในการตัดสินใจ" นั่นคือ ในฐานะของสามีที่เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวจะมีอำนาจมากที่สุดในการตัดสินใจ (Nye and Berardo, 1973 : 301)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีของ Blood and Wolf ชื่อว่าทฤษฎีทรัพยากร (Resource theory) Blood and Wolf (1960) (อ้างในวัชรา คลายนาท, 2526 : 15-17) ได้พัฒนาทฤษฎีการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรส โดยได้ทำการศึกษาวิจัยอำนาจระหว่าง

คู่สมรสชาวอเมริกันในเมืองดีทรอยท์ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎี ทฤษฎีของเขา เรียกว่า "ทฤษฎีทรัพยากร" (Resource theory) โดยมีข้อเสนออันเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสที่ว่า "สิ่งสำคัญต่อการได้มาซึ่งอำนาจระหว่างคู่สมรสก็คือทรัพยากรของคู่สมรสแต่ละฝ่าย แนวคิดของเขาจึงมุ่งความสำคัญไปที่ทรัพยากรภายนอกที่คู่สมรสนำเข้ามาในครอบครัว (External resource) เช่น อาชีพ รายได้ การศึกษา เป็นต้น

ทฤษฎีทรัพยากรมีแนวคิดพื้นฐานว่า "บุคคลหนึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรซึ่งเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ความต้องการ ความปรารถนาหรือผลประโยชน์อื่น ๆ ของบุคคลอีกคนหนึ่งและการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าทำให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของเป็นแหล่งที่มาเพื่อเลือกที่ดีที่สุดของทรัพยากรดังกล่าวนั้น ภายใต้เงื่อนไขที่ว่านี้ ความปรารถนาในทรัพยากรจากอีกฝ่ายหนึ่งอาจทำให้บุคคลผู้ต้องการ สมมติใจแลกเปลี่ยนหรือสละอำนาจให้กับอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรเหล่านั้น"

คำว่า "ทรัพยากร" นั้น หมายถึง อะไรก็ตามที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งนำมาให้อีกฝ่ายหนึ่งในลักษณะที่ตอบสนองความต้องการหรือช่วยให้บรรลุเป้าหมาย

ทฤษฎีทรัพยากรถูกสร้างอยู่บนพื้นฐานคติที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. บุคคลทุกคนจะพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อไปสู่การตอบสนองความต้องการและความปรารถนาของตนที่จะบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ
2. ความต้องการส่วนใหญ่ของบุคคลจะได้รับการตอบสนอง โดยผ่านการปฏิสังสรรค์ทางสังคมกับบุคคลในกลุ่ม
3. ในระหว่างการปฏิสังสรรค์อยู่นั้นจะมีการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องในทรัพยากรที่ช่วยตอบสนองความต้องการของบุคคลและช่วยให้บรรลุเป้าหมายของบุคคลหรือกลุ่ม

ทฤษฎีทรัพยากรยืนยันว่า "ดุลยภาพแห่งอำนาจจะตกอยู่กับฝ่ายที่นำทรัพยากรมาสู่การสมรสได้มากที่สุด สมาชิกครอบครัวที่สามารถควบคุมทรัพยากรซึ่งใช้ในการตอบสนองความต้องการ

และบรรลุป้าหมายของสมาชิกคนอื่นไว้ได้มากที่สุดก็คือผู้ที่มีอำนาจมากที่สุด" (J. Ross, 1987 : 415) ฉะนั้นถ้ากลุ่มรสนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดสามารถที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งได้มากกว่าฝ่ายนั้นก็จะได้พื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกินครึ่ง แต่กรณีเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อจะเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจ แต่เป็นการปรับตัวอย่างอัตโนมัติ เมื่อฝ่ายที่นำทรัพยากรมาได้มากกว่าพบว่าตนมีอะไรที่ให้อีกฝ่ายได้มากมาย ในขณะที่ฝ่ายรับจะรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณสำหรับสิ่งที่ได้รับ ดังนั้นผู้ที่มีทรัพยากรมากกว่าย่อมกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจไปเอง โดยไม่ต้องเรียกร้องหรือช่วงชิง

ในการใช้ทฤษฎีทรัพยากรเป็นกรอบแนวความคิดหลักนั้น ประเด็นสำคัญมีอยู่ว่า ดุลยภาพแห่งอำนาจ (ในการตัดสินใจ) ของกลุ่มรสนเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบทรัพยากรที่กลุ่มรสนแต่ละฝ่ายนำเข้ามาสู่ชีวิตการแต่งงาน และฝ่ายที่สามารถนำมาได้มากที่สุดหรือสามารถควบคุมทรัพยากรซึ่งใช้ในการตอบสนองความต้องการและบรรลุป้าหมายของสมาชิกคนอื่นได้มากที่สุดก็คือผู้ที่จะมีอำนาจมากกว่า ดังนั้นจึงถือได้ว่า อำนาจการตัดสินใจของกลุ่มรสนฝ่ายหญิงจะเพิ่มขึ้นตามทรัพยากรของเธอที่เพิ่มขึ้น โดยเปรียบเทียบกับทรัพยากรของฝ่ายสามี

อย่างไรก็ตาม การกระจายทรัพยากรต่าง ๆ ไปสู่สมาชิกในครอบครัวนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ

1. อะไรคือทรัพยากรที่ครอบครัวถือว่า มีคุณค่าและควรจัดอันดับความสำคัญของทรัพยากรไปตามคุณค่าของมันอย่างไร
2. การมีช่องทางอื่นให้เลือกสำหรับทรัพยากรหรือรางวัลแต่ละอย่าง
3. ระดับความผูกพันที่สมาชิกในครอบครัวมีต่อกัน

Heer (1953) (อ้างใน วัชรา คลายนาทร, 2526 : 16-17) ได้นำแนวความคิดของ Waller และ Blood and Wolfe มาเชื่อมโยงกัน เขาได้เน้นทรัพยากรภายใน (Internal resource) มาใช้ในการอธิบายอำนาจระหว่างกลุ่มรสนดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างอำนาจภายในครอบครัวก็เช่นเดียวกับลักษณะการจัดระเบียบในส่วนอื่น ๆ ของสังคมที่จะต้องมีการถ่ายทอดเป็นบรรทัดฐานทางสังคม เพื่อที่จะกำหนดอำนาจระหว่าง

คู่สมรสจะเป็นสิ่งที่ผู้ได้รับการถ่ายทอดปราศจากคำถามสงสัย ในกรณีเช่นนี้ คู่สมรสไม่จำเป็นต้องได้รับอิทธิพลจากทรัพยากรภายนอกครอบครัวเพื่อที่จะใช้ในการแสดงอำนาจ และในขณะที่เดียวกันสังคมก็จะมีการสร้างเสริมความมั่นคงในการรักษาบรรทัดฐานดังกล่าว โดยอิทธิพลจากการควบคุมทางสังคม ซึ่งเกิดจากกลุ่มคนหลายฝ่ายที่ทรงอิทธิพลแก่คู่สมรส เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนสนิท อำนาจระหว่างคู่สมรสที่เกิดจากการถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคม คืออำนาจที่เกิดจากอิทธิพลของการปลูกฝังจากสถาบันทางสังคม

2. อำนาจอันเกิดจากคุณสมบัติของคู่สมรส ซึ่งประกอบด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ บุคลิกภาพ และคุณภาพในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส ดังนั้น สามีซึ่งมีรายได้น้อย มีบุคลิกภาพที่ไม่น่าประทับใจในการปฏิสัมพันธ์ต่อภรรยาและบุตร ย่อมจะเป็นผู้ที่ภรรยาไม่ยอมรับในอำนาจของเขา

3. ลักษณะการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสย่อมขึ้นอยู่กับสิ่ง 2 ประการคือ ความสามารถพิเศษของบุคคลและการมองเห็นประโยชน์หรือความสำคัญต่อการใช้อำนาจนั้น เช่น สามีอาจมีอำนาจในการตัดสินใจซื้อประกัน เพราะมีความสามารถในการติดต่อธุรกิจและมีความชำนาญในเรื่องการเลือกบริษัทประกันชีวิต แต่ในขณะที่เดียวกันสามีอาจยินยอมให้ภรรยามีอำนาจในการเลือกสิรถยนต์ที่จะซื้อ เพราะเขามองไม่เห็นประโยชน์หรือความสำคัญของการเป็นผู้ตัดสินใจเลือกสิ่งดังกล่าว

ดังนั้น แนวความคิดที่แตกต่างกันระหว่าง Blood and Wolfe (1960) และ Heer (1963) จึงอยู่ที่ว่า Blood and Wolfe ให้ความสำคัญกับอำนาจซึ่งเกิดจากทรัพยากรภายนอกครอบครัว แต่ Heer ให้ความสำคัญกับอำนาจซึ่งมาจากคุณลักษณะภายในระบบครอบครัวและคู่สมรส

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยของ Blood and Wolfe ในปี 1960 นั้นได้ศึกษาอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวในเมืองดีทรอยท์ รัฐมิชิแกน โดยเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับที่มาของอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัวว่า มิได้เกี่ยวข้องกับประเพณีที่ว่าสามีต้องตัดสินใจเสมอ แต่อำนาจการตัดสินใจเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ถ้าความสัมพันธ์เปลี่ยนแปลงไป อำนาจการตัดสินใจก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ฉะนั้นเมื่อภรรยาทำงานก็จะทำให้เธอมีส่วนในการตัดสินใจมากขึ้นด้วย เพราะเธอมีส่วนช่วยเหลือครอบครัว ผลการวิจัยพบว่าการที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้านนั้นจะทำให้เธอมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัวได้มากกว่าภรรยาที่ไม่ได้ทำงาน

ผลงาน Blood and Wolfe ได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายเนื่องจากเกณฑ์ในการวัดอำนาจระหว่างสามีและภรรยาของเขา ถูกใช้เป็นเกณฑ์การวัดอำนาจระหว่างสามีและภรรยาได้อย่างสะดวกและเหมาะสม ซึ่งเกณฑ์วัดดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในประเด็นคำถาม 8 ประการในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาว่า ใครเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครอบครัว ดังนี้ (Blood and Wolf, 1960 อ้างใน Havemann and Lehtinen, 1986: 226)

1. ใครเป็นผู้ตัดสินใจว่าควรซื้อรถยนต์ยี่ห้ออะไร แบบใด
2. ใครเป็นผู้ตัดสินใจว่าควรซื้อประกันชีวิตหรือไม่
3. ใครเป็นผู้ตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย
4. ใครเป็นผู้ตัดสินใจเลือกอาชีพการทำงานของสามี
5. ใครเป็นผู้ตัดสินใจว่าภรรยาควรออกไปทำงานนอกบ้านหรือไม่
6. ใครเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารการกินในครอบครัว
7. ใครเป็นผู้ตัดสินใจเลือกแพทย์ในการรักษาสมาชิกครอบครัว
8. ใครเป็นผู้ตัดสินใจว่าควรไปพักผ่อนที่ไหน

จากการศึกษาของ Blood and Wolfe ต่อประเด็นคำถาม 8 ประการนี้สรุปได้ว่า
 ทรัพยากรของคู่สามีภรรยาที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญอันได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นสิ่งที่มี
 ความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว กล่าวคือ ผู้ที่มีทรัพยากรเหล่านั้นมากกว่าก็จะ
 มีอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

ต่อมา Hoffman (1966) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับอำนาจการตัดสินใจในเรื่องที่
 เกี่ยวกับการควบคุมกิจกรรมในครอบครัวและความคาดหวังในเรื่องอำนาจของภรรยาในเมือง
 ดีทรอยท์ รัฐมิชิแกน โดยตั้งสมมติฐานไว้ว่า การออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านของภรรยา
 จะทำให้ภรรยาลดการตัดสินใจในงานบ้านลง ในขณะที่สามีมีการเพิ่มการตัดสินใจเกี่ยวกับงาน
 บ้านมากขึ้น และสมมติฐานอีกข้อหนึ่งตั้งไว้ว่าการออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านของภรรยาจะทำ
 ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดในเรื่องอำนาจในครอบครัว จากความคิดที่ว่าสามีควรเป็นใหญ่
 ไปสู่ความคิดที่ว่าสามีภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกัน ซึ่ง Hoffman ได้ตั้งขึ้นจากข้อสมมติที่
 สำคัญ 3 ประการคือ

1. เงินเป็นพื้นฐานที่สำคัญของอำนาจ ดังนั้นผู้ที่ควบคุมเงินจะนำไปสู่ความเป็นผู้มีอำนาจ
2. บุคคลซึ่งเป็นผู้หาเงินจะมีอำนาจมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ในการควบคุมเงิน
3. บทบาทของภรรยาในฐานะที่เป็นผู้หารายได้ในเชิงเศรษฐกิจในสังคม จะทำให้ภรรยามีโอกาสพัฒนาความรู้สึกในเรื่องผลสำเร็จและความสามารถมากกว่าบทบาทของภรรยาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ผลการวิจัยสรุปออกมาว่า ภรรยาที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านจะควบคุมกิจกรรม
 ในบ้านมากกว่าภรรยาที่ไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพและสามีได้มีส่วนในการควบคุมกิจกรรมในบ้าน
 มากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านของภรรยาไม่มีผลโดยตรงต่ออำนาจ
 การตัดสินใจของภรรยา และในการวิจัยนี้ยังพบด้วยว่าในกลุ่มที่ภรรยาออกไปประกอบอาชีพ
 นอกบ้าน ถ้าภรรยาไม่มีความคิดว่าสามีควรเป็นใหญ่ในครอบครัว ภรรยาจะมีอำนาจการตัดสินใจ
 น้อย แต่ถ้าภรรยาไม่มีความคิดว่าสามีและภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกัน ภรรยาจะมีอำนาจใน

การตัดสินใจมากขึ้น

นอกจากนั้น ก็ยังมีผลงานวิจัยของ John Mirowsky (1985) ได้วิจัยเรื่อง "ความรู้สึกซึมเศร้ากับอำนาจระหว่างคู่สมรส : แบบจำลองเรื่องความยุติธรรม" งานวิจัยชิ้นนี้มีจุดรวมความสนใจอยู่ที่ผลอันเกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคู่สมรส Mirowsky ได้ให้คำนิยามไว้ว่า อำนาจระหว่างคู่สมรสเป็นความสามารถของคู่สมรสฝ่ายหนึ่งในอันที่จะทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งยอมตามประสงค์ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ที่มีผลกระทบต่อสมาชิกทั้งหลายในครอบครัว ดังเช่น การเลือกที่อยู่อาศัย การไปท่องเที่ยวพักผ่อน หย่อนใจนานหลายวัน การประกอบอาชีพของภรรยา เป็นต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ เขาเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวทางโทรศัพท์ โดยเลือกวิธี Propability sampling ระดับชาติ และถ้าหัวหน้าครอบครัวมีคู่สมรส ก็ขอสัมภาษณ์ด้วย รวมคู่สมรสที่ได้รับการสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 680 คู่ ผลของการวิจัยเฉพาะที่เกี่ยวกับการแบ่งอำนาจระหว่างคู่สมรสมีดังต่อไปนี้

1. ในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ เกี่ยวกับครอบครัว ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้มองว่าการที่คู่สมรสมีอิทธิพลเท่าเทียมกันนั้น เป็นความยุติธรรม
2. จุดความยุติธรรมของสามีและภรรยาไม่เหมือนกัน แต่ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้
3. สถานภาพและบรรทัดฐานทางสังคมเป็นสิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในจุดความยุติธรรมได้มากกว่าค่าอันแท้จริงของทรัพยากรที่คู่กรณีนำมาสู่การสมรส
4. ถึงแม้เงินที่ภรรยาหามาได้จะมีค่าทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกับรายได้ของสามี แต่รายได้ของสามีเท่านั้นที่มีอิทธิพลในการกำหนดจุดความยุติธรรม ยิ่งเขาหาได้มากเท่าไร อำนาจที่ได้จากการสมรสของเขาก็จะยิ่งมีความชอบธรรมมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม ยิ่งหามาได้น้อยเท่าไร ก็ยิ่งมีความชอบธรรมน้อยลง การมีรายได้หรือไม่มีรายได้ของภรรยาไม่ได้ทำให้เกิดความชอบธรรมมากกว่าหรือน้อยกว่าในอิทธิพลของเธอ
5. ภรรยาจะมีความรู้สึกในเรื่องของการแบ่งอำนาจจากการสมรสว่ายุติธรรมหรือไม่อย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับการที่เธอยอมรับปรัชญาทางสังคมที่สนับสนุนการเป็นหัวหน้าครอบครัวของสามี

มากนัก้อยแค่ไหน ส่วนความรู้สึกของสามีไม่ได้ขึ้นอยู่กับเรื่องนั้น ยิ่งเธอมีความเชื่อในเรื่องบทบาทของหญิงและชายในสังคมมากเท่าไร สามีก็ยิ่งจะเป็นฝ่ายที่มีอำนาจจากการสมรสมากขึ้น สำหรับฝ่ายสามีนั้นความเชื่อในเรื่องบทบาททางเพศไม่มีผลกระทบต่อจุดความยุติธรรม ไม่ว่าความเชื่อของเขาจะเป็นไปตามประเพณีหรือไม่ก็ตาม กล่าวคือรายได้ของเขา ยิ่งหามาได้มากเท่าไร เขาก็ยิ่งมีความรู้สึกที่ตัวเองมีความชอบธรรมในการเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ของครอบครัว

6. เนื่องจากจุดความยุติธรรมของฝ่ายภรรยา กับของสามีแตกต่างกัน ดังนั้นจึงเกิดช่องว่างขึ้นระหว่างจุดทั้งสอง ช่องว่างดังกล่าวจะกว้างที่สุดถ้าสามีมีรายได้มากและฝ่ายภรรยา มีความเชื่อว่าชายหญิงมีความเท่าเทียมกันในบทบาททางเพศ และในกรณีนี้เป็นไปได้มากที่สุดในกลุ่มสมรสที่มีการศึกษาสูง แต่ช่องว่างจะแคบที่สุดถ้าสามีมีรายได้น้อยและความเชื่อในบทบาทของชายและหญิง เป็นไปตามประเพณีนิยม และก็จะ เป็นไปได้มากที่สุด ในบรรดาคู่สมรสที่มีระดับการศึกษาต่ำหรือค่อนข้างต่ำ

อีกท่านหนึ่งที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว ก็คือ Archana Shukla (1987) ได้ศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการทำการตัดสินใจในครอบครัวที่สามีประกอบอาชีพคนเดียวและครอบครัวที่ประกอบอาชีพทั้งสามีและภรรยาในประเทศอินเดีย เป็นการศึกษาคู่สามีภรรยาจำนวน 160 ครอบครัว โดยมีสมมติฐานดังนี้

1. สามีในครอบครัวที่ประกอบอาชีพทั้งคู่จะมีอำนาจการตัดสินใจน้อยกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับภรรยาในครอบครัวที่สามีประกอบอาชีพเพียงคนเดียว
2. ภรรยาในครอบครัวที่ประกอบอาชีพทั้งคู่มีอำนาจการตัดสินใจมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับภรรยาในครอบครัวที่สามีประกอบอาชีพเพียงคนเดียว
3. ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ทางอำนาจการตัดสินใจของสามีและภรรยา จะมีในครอบครัวที่สามีประกอบอาชีพเพียงคนเดียวมากกว่าครอบครัวที่ประกอบอาชีพทั้งคู่

การศึกษาของ Archana Shukla ได้ใช้กรอบแนวความคิดจากทฤษฎีทรัพยากรของ Blood and Wolfe ในเรื่องทรัพยากรในบริบททางวัฒนธรรมเข้ามาเป็นกรอบในการศึกษา

ผลการวิจัยของเขาได้สนับสนุนต่อทฤษฎีทรัพยากร โดยพบว่าเมื่อภรรยาทำงาน ภรรยาจะมีอำนาจมากขึ้นในขณะที่สามีมีอำนาจน้อยลง เพราะการทำงานของภรรยามีัยสำคัญกับอำนาจระหว่างสามีและภรรยา ดังนั้นการทำงานจึงอาจถูกพิจารณาเหมือนตัวแปรทรัพยากรที่สำคัญ ซึ่งชนิดของทรัพยากรโดยทั่วไปคือรายได้ การศึกษา และอาชีพ เป็นตัวกำหนดตามประเพณีของสถานภาพของปัจเจกบุคคลในการจัดลำดับขั้นทางสังคม และภรรยาผู้ซึ่งทำงานและสร้างประโยชน์ต่อครอบครัว ภรรยาจะได้รับทรัพยากรที่จะใช้ต่อร่างกายในครอบครัวและมีอำนาจที่เท่าเทียมมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าเศรษฐกิจของผู้หญิงที่แต่งงาน จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในการจัดการครอบครัวและแนวความคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคมากขึ้น

ผลงานวิจัยของ Hyman Rodman (1972) (อ้างใน กัลยา ผ่องเมฆินทร์, 2534) เกี่ยวกับอำนาจระหว่างสามีภรรยากับทรัพยากรในบริบททางวัฒนธรรม (The theory of resources in cultural context) ที่ศึกษาในลักษณะข้ามวัฒนธรรมเกี่ยวกับอำนาจระหว่างคู่สมรสในประเทศญี่ปุ่น เยอรมัน เบลเยียม ฟินแลนด์ และฝรั่งเศส โดย Rodman มีแนวคิดว่าการปฏิสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สำคัญในการศึกษาโครงสร้างอำนาจภายในครอบครัว เพราะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ (Situation) กับบรรทัดฐาน (Norms) ของสังคมจะก่อให้เกิดพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับอำนาจระหว่างคู่สมรสจึงได้แก่ การเปรียบเทียบทรัพยากรระหว่างสามีภรรยาและวัฒนธรรมกับการกระจายอำนาจระหว่างสามีภรรยา Rodman เรียกกรอบแนวคิดในการศึกษาของเขาว่า "ทฤษฎีทรัพยากรในบริบทของวัฒนธรรม"

จากการวิจัยได้ผลสรุปว่าอำนาจระหว่างคู่สมรสในประเทศญี่ปุ่น เยอรมัน เบลเยียม ฟินแลนด์ และฝรั่งเศส สอดคล้องกับทฤษฎีทรัพยากรของ Blood และ Wolfe โดยพบว่าสถานภาพทางสังคมของสามีจะมีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจในครอบครัวของสามีในเชิงบวก และภรรยาที่ประกอบอาชีพจะมีอำนาจเพิ่มขึ้น ดังนั้นการเปรียบเทียบสถานภาพระหว่างสามีภรรยาจึงมีอิทธิพลต่อการกระจายอำนาจระหว่างคู่สมรสและ Rodman (1967) พบว่าในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ยูโกสลาเวีย และกรีซ สถานภาพทางการศึกษาและอาชีพจะมีความ

สำคัญในระดับที่ต่างกันระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตามภรรยาซึ่งประกอบอาชีพจะมีอำนาจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ

ผลงานวิจัยของ Kandel and Lesser (1972) เกี่ยวกับอำนาจการตัดสินใจระหว่างสามีภรรยาในครอบครัวเป็นการศึกษาในลักษณะข้ามวัฒนธรรม (Cross-cultural study) จากครอบครัวในสหรัฐอเมริกา กับ เดนมาร์ก ผลงานวิจัยชิ้นนี้พยายามทดสอบ "ทฤษฎีทรัพยากร" (The theory of resources) ของ Blood และ Wolfe ในประเด็นอำนาจการตัดสินใจระหว่างคู่สมรส ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามจากเด็กวัยรุ่นและผู้ปกครองในเมืองใหญ่ ๆ ของสหรัฐฯ และเดนมาร์ก จำนวน 1,203 คน

ผลการศึกษาพบว่า ในทั้ง 2 ประเทศดังกล่าว อำนาจระหว่างสามีและภรรยาภายในครอบครัวเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องโดยตรงกับ "ทรัพยากร" ได้แก่ รายได้ครอบครัวหรืออาชีพที่ถูกนำเข้ามาในการแต่งงาน โดยคู่แต่งงานแต่ละคน แต่อย่างไรก็ตาม ภรรยาที่ทำงานทั้งในกลุ่มภรรยาที่ทำงานเฉพาะในช่วงเวลาว่าง หรือกลุ่มภรรยาที่ทำงานเต็มเวลาจะมีอำนาจภายในครอบครัวเพิ่มขึ้นสำหรับอำนาจการตัดสินใจระหว่างสามีและภรรยา อาจจะไม่ได้เกิดจากเงินที่หามาได้หรือรางวัลทางสถานภาพมากเท่ากับโอกาสหาประสบการณ์ที่ได้มาจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคล รวมทั้งทักษะการทำการตัดสินใจจากภายนอกครอบครัว ที่ปัจเจกบุคคลสามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ภายในครอบครัว

สำหรับในประเทศไทยนั้น ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวไว้หลายท่านด้วยกัน เช่น

นราภรณ์ หะวานนท์ (2520) ทำวิจัยเรื่อง "ผลการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อการแบ่งงานในครอบครัวและความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างสามีและภรรยาที่แสดงออกมาทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรมของคู่สมรส โดยศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากภรรยาและการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองของสามี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่อยู่ในเคหะชุมชนคลองจั่นทั้งหมด 100 ครอบครัว ในจำนวนนี้เป็นครอบครัวที่ภรรยาไม่ได้ออกไปทำงานนอกบ้าน 50 ครอบครัว และเป็นครอบครัวที่ภรรยาออกไปทำงานนอกบ้าน 50 ครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการแบ่งงานในครอบครัว และโครงสร้างทางอำนาจของสามีและภรรยาเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ดังนี้คือ

1. ผลการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาทำให้ภรรยาลดการมีส่วนช่วยรับภาระในงานบ้านลงเพราะครอบครัวเหล่านี้ได้จ้างคนใช้ เข้าช่วยงานบ้านมากขึ้น และในกรณีที่ครอบครัวไม่มีคนใช้ สามีได้เข้ามามีส่วนช่วยภรรยาเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ชีวิตครอบครัวดำเนินไปได้
2. การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาทำให้สามีและภรรยาเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งงานหรือการแบ่งบทบาทตามประเพณี ไปสู่ความคิดที่ว่าสามีและภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น
3. การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาทำให้สามีและภรรยาเปลี่ยนแปลงความคิดที่ว่า สามีควรเป็นใหญ่ในครอบครัวไปสู่ความคิดที่ว่า สามีและภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น

วัชรา คลายนาทร (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสในกรุงเทพมหานคร" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อที่จะศึกษาความเกี่ยวข้องระหว่างบทบาทของคู่สมรสในการหาเลี้ยงครอบครัวกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวในสังคมเมือง โดยศึกษาจากคู่สมรสในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 360 คน ซึ่งคัดเลือกจากคุณสมบัติในบทบาทการหาเลี้ยงครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1. กลุ่มที่ภรรยามีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว
2. กลุ่มที่สามีและภรรยามีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวเท่าเทียมกัน
3. กลุ่มที่สามีมีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวมากกว่าภรรยา

ผลการวิจัยปรากฏว่า โดยทั่วไปบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวของคู่สมรสก่อให้เกิดความแตกต่างในการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว ส่วนในเรื่องของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของคู่สมรส พบว่าในกรณีของคู่สมรสที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับต่ำนั้น บทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวของคู่สมรสจะมีความเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรส มากกว่าในคู่สมรสที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับสูง ความเกี่ยวข้องระหว่างบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัวของคู่สมรสกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสจะแปรเปลี่ยนไปเมื่อครอบครัวมีระยะเวลาในการสมรสที่ต่างกักัน และเมื่อคู่สมรสมีบุตรที่ประกอบอาชีพแล้ว ผลสรุปในการวิจัยกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในบทบาทการหาเลี้ยงครอบครัวของคู่สมรสย่อมส่งผลกระทบต่อไปถึงลักษณะการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรส ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นกับสถาบันครอบครัว

สุรพล ดำริห์กุล (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ลักษณะทางสังคมเศรษฐกิจกับการตัดสินใจในกิจกรรมการเกษตรและกิจกรรมการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนของสตรีชนบทในจังหวัดเชียงใหม่" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไปทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีชนบทในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทำความเข้าใจถึงการแสดงบทบาทในการตัดสินใจในกิจกรรมการเกษตรและกิจกรรมการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือนของสตรีชนบท และเพื่อศึกษาให้รู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจสังคมและตัวแปรที่สำคัญ ๆ กับการแสดงบทบาทในการตัดสินใจ โดยสุ่มตัวอย่างจากภรรยาเกษตรกรในครอบครัวเกษตรกรชนบทในจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 150 คน ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการตัดสินใจในครอบครัวผู้ชายยังมีบทบาทและอำนาจในครอบครัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในกิจกรรมเกี่ยวกับการหาเลี้ยงครอบครัว การตัดสินใจของสตรีในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเกษตรพบว่ามีค่อนข้างน้อยมาก แม้กระทั่งในกิจกรรมการจัดการเศรษฐกิจในครัวเรือน สตรีมีการตัดสินใจด้านนี้ไม่มากเท่าที่ควร แต่กลับเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างสามีและภรรยาเป็นส่วนใหญ่

มาฆะ ชิตตะสังคะ (2522) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "การพัฒนาสตรีชนบทในประเทศไทย" ได้สรุปความเห็นเรื่องความแตกต่างในบทบาทระหว่างเพศ โดยอ้างแนว

ความคิดของ Hoster (1975) ได้สรุปความเห็นโดยรวมจากทฤษฎีสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคมว่า ระบบเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้สถานภาพสตรีหรือบทบาทของสตรีเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากว่าระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมต้องอาศัยแรงงานและความถนัดเฉพาะสาขา ดังนั้นความเชื่อมโยงทางอำนาจระหว่างสามีและภรรยาจากระบบดั้งเดิมก็จะเปลี่ยนไปสู่ความเสมอภาค

กัลยา ผ่องเมฆินทร์ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ผลกระทบของการที่ภรรยามีส่วนช่วยเหลือเลี้ยงครอบครัวต่ออำนาจการตัดสินใจ และความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัว" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบว่า การที่ภรรยาออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านและมีรายได้มาจุนเจือครอบครัวจะส่งผลกระทบอย่างไรบ้างในเรื่องของ โครงสร้างอำนาจครอบครัว การตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ในครอบครัว ความรู้สึกนึกคิดของภรรยาในเรื่องความยุติธรรมเกี่ยวกับอำนาจในการตัดสินใจ และความคาดหวังของภรรยาในเรื่องอำนาจของฝ่ายภรรยา โดยได้ศึกษากลุ่มสตรีที่สมรสแล้วที่อยู่ร่วมกับสามีและมีบุตรที่ทำงานในภาคธุรกิจเอกชน วงราชการ และรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนสตรีที่ทำงานหาเลี้ยงชีพในทางวิชาชีพจำนวน 306 คน ผลการวิจัยพอจะสรุปได้ว่า สตรีส่วนใหญ่ที่แต่งงานแล้วมีบุตรและอยู่ร่วมกับสามีที่ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านจะมีอำนาจการตัดสินใจและความคาดหวังทางอำนาจของภรรยาในครอบครัวในลักษณะที่เท่าเทียมกับสามี แต่อย่างไรก็ตาม เกือบครึ่งหนึ่งของภรรยาเหล่านี้จะตระหนักว่าตนเองต้องพึ่งพาสามีในด้านต่าง ๆ มาก (รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาทั้งหมดนี้ ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อสรุปว่าจากสภาพความเป็นจริงทางสังคมพบว่าหญิงและชายยังคงมีความแตกต่างกันอยู่หลายลักษณะ แต่ในปัจจุบันนี้สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไป จึงส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพของผู้หญิง เป็นอย่างมากในทิศทางที่ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น และพบว่าในแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ได้มองบทบาททางเพศของชายและหญิงแตกต่างกัน และความแตกต่างทางเพศนี้ ไม่ได้เคร่งครัดตายตัว หากจะแปรเปลี่ยนไปตามพัฒนาการของสังคม และถ้าหากได้มีการส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทของชายและหญิงที่เปลี่ยนแปลงไปนี้

จะส่งผลทำให้มีความเข้าใจต่อกันมากขึ้น ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในเรื่องบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของภรรยา ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในสังคมปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าภรรยาก็สามารถทำบทบาทดังกล่าวนี้ได้ดีมาก อันมีผลทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับมากขึ้นและส่งผลให้เธอมีสิทธิหรืออำนาจต่าง ๆ ในครอบครัวเกือบเท่าเทียมกับผู้ชายหรือฝ่ายสามี ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาลักษณะอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยาในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นอุตสาหกรรม เพื่อที่จะได้ทราบลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจของภรรยาอันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปศึกษาต่อไปด้วย

ข้อเสนอสำหรับการวิจัย (Proposition)

จากทฤษฎีและผลงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่าแบบแผนความสัมพันธ์ทางบทบาทภายในครอบครัวเกือบทุกสังคมนั้น ผู้ชายจะมีสถานภาพที่สูงกว่าผู้หญิง โดยผู้ชายหรือสามีในฐานะที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จะเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในครอบครัวและรับผิดชอบต่อบทบาทที่เกี่ยวกับภายนอกครอบครัว ส่วนผู้หญิงหรือภรรยาจะมีฐานะเป็นผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวและรับผิดชอบต่อบทบาทเฉพาะภายในครอบครัวหรือในด้านที่เกี่ยวกับการจัดการภายในครัวเรือน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในระบบทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม สถานภาพและบทบาทของสตรีก็จะเปลี่ยนไป โดยสตรีจะมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหาเลี้ยงชีพและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภายนอกครอบครัวมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลทำให้สถานภาพและบทบาทในสังคมของสตรีเปลี่ยนแปลงไปในเชิงที่สูงขึ้นและมีผลเชื่อมโยงกับอำนาจภายในครอบครัวด้วย กล่าวคือ สตรีหรือภรรยาจะมีบทบาทในการตัดสินใจในครอบครัวมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมภายในครอบครัว

ดังนั้น จากทฤษฎีและผลงานวิจัยดังกล่าว จึงสามารถกล่าวสรุปออกมาเป็นข้อเสนอ (Proposition) ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาครั้งต่อไป คือ

"ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่ออำนาจการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา"

ตัวแปรและสมมติฐานในการวิจัย

จากข้อเสนอ (Proposition) ดังที่กล่าวมาแล้ว ได้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยาและรวมถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับคู่สมรส ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงพอที่จะจำแนกตัวแปรที่จะใช้เป็นหลักในการตั้งสมมติฐานในการศึกษาดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ

1. บทบาททางเศรษฐกิจของภรรยา
2. บทบาททางเศรษฐกิจของสามี
3. ระดับการศึกษาของภรรยา
4. ระดับการศึกษาของสามี
5. ความแตกต่างระหว่างรายได้ของสามีและภรรยา
6. ความแตกต่างระหว่างอายุของสามีและภรรยา
7. ระยะเวลาของการสมรส
8. การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของภรรยา

ตัวแปรตาม

ขนาดอำนาจการตัดสินใจ
ในครอบครัวของภรรยา

สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานที่ 1

บทบาททางเศรษฐกิจของภรรยาจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่ประกอบอาชีพในระดับสูงจะมีอำนาจการตัดสินใจมากกว่าภรรยาที่ประกอบอาชีพในระดับต่ำหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ

สมมติฐานที่ 2

บทบาททางเศรษฐกิจของสามีจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว
ของภรรยา : ภรรยาที่มีสามีประกอบอาชีพในระดับสูงจะมีอำนาจการตัดสินใจ
มากกว่าภรรยาที่มีสามีประกอบอาชีพในระดับต่ำ

ภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและค่านิยมในเรื่องความเสมอภาคได้ส่ง
ผลกระทบต่อครอบครัวในสังคมไทยเช่นเดียวกับในสังคมอื่น ๆ ของโลก จึงทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงแบบแผนความสัมพันธ์และบทบาทของสามีภรรยาในครอบครัวด้วย ดังผลงานการ
ศึกษาของ Blood and Wolfe (1960) ได้ทำการวิจัยเรื่องอำนาจระหว่างคู่สมรสของชาว
อเมริกันเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างทฤษฎีของเขาซึ่งเรียกว่า "ทฤษฎีทรัพยากร" โดยมีข้อ
เสนอเกี่ยวกับการใช้อำนาจระหว่างคู่สมรสว่า สิ่งสำคัญต่อการได้มาซึ่งอำนาจระหว่างคู่สมรส
ก็คือทรัพยากรของคู่สมรสแต่ละฝ่าย เช่น การประกอบอาชีพของภรรยา เป็นต้น ผลการวิจัย
พบว่า ภรรยาซึ่งประกอบอาชีพจะมีอำนาจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่
อย่างไรก็ตาม การวิจัยยังพบว่า การวัดอำนาจในการตัดสินใจระหว่างคู่สมรสเกี่ยวกับกิจกรรม
ของครอบครัวนั้น อำนาจในการตัดสินใจบางส่วนก็ไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างภรรยาที่ประกอบ
อาชีพ ส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับทางด้านเศรษฐกิจ

การที่ภรรยาประกอบอาชีพและมีรายได้จากการทำงานมาจุนเจือครอบครัวทำให้
ภรรยาได้เป็นผู้มีส่วนในการหาเลี้ยงครอบครัว (มีบทบาททางเศรษฐกิจ) และมีประสบการณ์
จากการทำงาน ทำให้ภรรยาสามารถตัดสินใจด้วยตนเองในเรื่องต่าง ๆ ได้มากกว่าภรรยาที่
มีบทบาทเป็นแม่บ้านซึ่งดูแลกิจกรรมในครอบครัวแต่เพียงอย่างเดียว เนื่องจากรายได้นั้นเป็น
ทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่ภรรยานำมาสู่ครอบครัว และอาจจะช่วยตอบสนองความต้องการหรือ
ช่วยให้สมาชิกคนอื่น ๆ บรรลุเป้าหมายได้ก็อาจจะทำให้ภรรยารู้สึกว่าตนเองมีบทบาทสำคัญใน
การช่วยหาเลี้ยงครอบครัว ความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้ภรรยาคาดหวังว่า เธอจะได้มีส่วนร่วมใน
การตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวได้เท่าเทียมหรือมากกว่าสามี

การเปลี่ยนแปลงแบบแผนความสัมพันธ์ทางบทบาทของครอบครัว ในเชิงที่ผู้หญิง ประกอบอาชีพและมีรายได้จนเจือครอบครัว ทำให้อำนาจการตัดสินใจในครอบครัวสูงขึ้นด้วย ในสถานการณ์ปัจจุบันแม้ว่าความมีสถานภาพที่เหนือกว่าของผู้ชายจะเป็นแบบแผนที่ปรากฏใน เกือบทุกสังคม แต่ด้านความแตกต่างระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในด้านอำนาจต่าง ๆ จะมีแนวโน้ม ลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่กำลังอยู่ในกระบวนการกลายสภาพเป็นเมืองหรือ อุตสาหกรรม เนื่องจากระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมต้องอาศัยแรงงานและความถนัดเฉพาะ สาขาและค่านิยมในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ทำให้ ครอบครัวยากที่จะอยู่ด้วยรายได้ของฝ่ายชายเพียงอย่างเดียว จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง บทบาทในทางเศรษฐกิจของครอบครัว โดยที่ฝ่ายผู้หญิงหรือภรรยามีส่วนช่วยในการหาเลี้ยง ครอบครัว จึงทำให้การแบ่งแยกบทบาททางเพศลดน้อยลง ความเชื่อมโยงของอำนาจระหว่าง สามีและภรรยาจากระบบดั้งเดิมจะ เปลี่ยนไปสู่ความเสมอภาค

บทบาททางเศรษฐกิจของสามีจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัว ของภรรยา ในการวิจัยครั้งนี้ บทบาททางเศรษฐกิจจะเน้นในเรื่องของอาชีพ โดยคำนึงถึง สถานภาพทางอาชีพเป็นสำคัญ อาชีพถือเป็นตัวบ่งชี้ของสถานภาพที่ดีที่สุดและอาชีพเป็นตัวแปร แทรกกลางระหว่างการศึกษากับรายได้ อาชีพนั้นมองได้ 2 มิติ คือ ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน อีกมิติหนึ่งคือสถานภาพทางสังคม เช่น ยศ ตำแหน่ง อำนาจ ซึ่งก็คือ เกียรติภูมิของอาชีพนั่นเอง (สุภางค์ จันทวานิช, 2534 : 1) เกียรติในอาชีพมักจะมีความ สัมพันธ์กับดัชนีชี้ทางสังคมตัวอื่น ๆ ด้วยเช่น มีความสัมพันธ์กับรายได้ ระดับการศึกษา ผู้ที่ ประกอบอาชีพในระดับสูงมักจะมีระดับการศึกษาและรายได้สูงในทางกลับกัน ผู้ที่ประกอบอาชีพ ในระดับต่ำมักจะมีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะส่งผลให้บุคคลมีสถานภาพ ทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะในเรื่องทัศนคติของบุคคลอันสืบเนื่องมาจากการศึกษา ของแต่ละคน ผู้ที่มีการศึกษาสูง ๆ มักจะมีความคิด ความเชื่อ และยอมรับบทบาทของผู้หญิง มากขึ้น จึงส่งผลให้ผู้หญิงมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

สมมติฐานที่ 3

ระดับการศึกษาของภรรยาจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่มีการศึกษาสูงจะมีอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่มีการศึกษาต่ำ

สมมติฐานที่ 4

ระดับการศึกษาของสามีจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่สามีมีการศึกษาสูงจะมีอำนาจในการตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่สามีมีการศึกษาต่ำ

การศึกษาเป็นอีกปัจจัยที่จะมีผลต่อความคิดความเชื่อของบุคคล เพราะการที่บุคคลได้เข้าสู่ระบบการศึกษา เท่ากับได้เข้าสู่สถาบันอีกสถาบันหนึ่งที่จะอบรมขัดเกลาทางสังคมให้กับบุคคล สร้างความคิด ความเข้าใจ ทักษะคติให้แก่บุคคล ซึ่งในการศึกษาแต่ละช่วงแต่ละระดับจะสร้างเสริมความคิด ความเข้าใจและ โอกาสที่จะได้รับข่าวสารและวิทยาการใหม่ ๆ รวมทั้งทัศนคติที่เปิดกว้างให้แก่แต่ละคนในระดับที่ต่างกันออกไป อันจะส่งผลถึงความคิดความเชื่อ พฤติกรรม และการยอมรับแต่ละเรื่องต่าง ๆ ของบุคคลต่างกัน

การศึกษาเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของทั้งหญิงและชายในฐานะที่เขาเหล่านั้นเป็นปัจเจกบุคคล เราอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการจำแนกคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ และทักษะในการทำงานของคนเรา (สุดสวาท ดิศจโรจน์ และมาลินี วงษ์สิทธิ์, 2531 : 35)

ค่านิยมในเรื่องความเสมอภาคทางการศึกษาของสตรีมีผลทำให้สตรีมีสถานภาพที่สูงขึ้น มีความรู้ความสามารถ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้สตรีกล้าที่จะออกความคิดเห็นหรือแสดงความสามารถของตนออกมาให้ผู้อื่นยอมรับ ได้มีนักวิชาการมองว่า การศึกษานั้นเป็นทรัพยากรทางด้านอำนาจ (Power resource) อย่างหนึ่งในบรรดาทรัพยากรทางด้านอำนาจ

ทั้งมวลทรัพยากรทางด้านอำนาจดังกล่าวนี้ถือว่าฝ่ายสามีเป็นผู้ควบคุมไว้ได้ภายในครอบครัว จึงทำให้สามีมีอำนาจเหนือภรรยา แต่มีผู้ตั้งข้อสงสัยว่าถ้าหากภรรยาสามารถควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ได้ มากกว่าสามีแล้ว อำนาจภายในครอบครัวของเธอน่าจะเพิ่มขึ้น ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีการศึกษาสูงกว่าก็จะมีอำนาจมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย เนื่องจากการศึกษานั้นมีแนวโน้มที่จะช่วยให้บุคคลหลุดพ้นจากความคิดความเชื่อเก่า ๆ แบบประเพณีมากขึ้น และการศึกษายังมีผลกระทบต่อทัศนคติในบทบาททางเพศอีกด้วย เมื่อบุคคลมีการศึกษาสูง ความคิดความอ่านจะกว้างขวาง ความสามารถก็เพิ่มขึ้น ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น อันส่งผลให้เธอมีความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุรุษทั้งนอกและในครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัว อำนาจระหว่างสามีกับภรรยาในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ว่าภรรยาที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มในการใช้อำนาจตัดสินใจในครอบครัวเกือบเท่าเทียมกับสามี และฝ่ายสามีก็เช่นเดียวกัน สามีที่มีการศึกษาระดับสูงมักจะมีทัศนคติในเรื่องบทบาททางเพศแบบเสมอภาคมากยิ่งขึ้น ยอมรับความสามารถของสตรีมากขึ้น จึงส่งผลให้ภรรยาไม่มีสิทธิมีเสียงในครอบครัวเท่าเทียมกัน

สมมติฐานที่ 5

ความแตกต่างระหว่างรายได้ของสามีและภรรยาจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่มีรายได้มากกว่าสามีจะมีอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่มีรายได้น้อยกว่าสามี

รายได้ถือเป็นสิ่งที่กำหนดสถานภาพอย่างหนึ่งของบุคคลในสังคมดังที่ Blood and Wolfe ได้กล่าวว่า รายได้นั้นเป็นทรัพยากรภายนอกอย่างหนึ่งที่คู่สมรสแต่ละฝ่ายนำเข้ามาเป็นเครื่องกำหนดอำนาจที่เกิดขึ้นในระบบความสัมพันธ์ของคู่สมรส จะเห็นได้ว่าภรรยาที่ประกอบอาชีพมีรายได้จนเจือครอบครัวจะมีความรู้สึกที่ตนเองมีส่วนช่วยสามีหาเลี้ยงครอบครัว และถ้าหากรายได้ของภรรยามีปริมาณมากกว่าของสามีด้วยแล้ว จะทำให้ภรรยา รู้สึกว่าตนมีบทบาทสำคัญความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้เธอมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวได้มากกว่าภรรยาที่มีรายได้น้อยกว่าสามีหรือที่ไม่มีรายได้มาจนเจือครอบครัวเลย

สมมติฐานที่ 6

ความแตกต่างระหว่างอายุของสามีและภรรยาจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่มีอายุมากกว่าสามี จะมีอำนาจตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่มีอายุน้อยกว่าสามี

อายุของบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อของบุคคลเพราะช่วงเวลาที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของแต่ละบุคคลจะได้สัมผัสกับสังคม แต่ละช่วงบุคคลแต่ละกลุ่มที่แวดล้อมซึ่งมีความคิด ความเชื่อ พฤติกรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม ทำให้แต่ละบุคคลมีความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป

อายุเป็นเพียงเครื่องกำหนดสภาพและลำดับขั้นทางสังคมของบุคคล จะเห็นได้ว่าความเป็นเด็กผู้ใหญ่จะมีอายุเป็นตัวกำหนด นอกจากนั้นการเคารพยกย่องกันในสังคมโดยทั่วไปแล้ว อายุจะเป็นเครื่องกำหนดด้วยวุฒิของบุคคล ปกติผู้ที่มีอายุมากกว่าจะเป็นที่เคารพนับถือของผู้ที่มีอายุน้อยกว่า ทั้งนี้อาจจะเนื่องด้วยการมีประสบการณ์ของบุคคล ผู้ที่มีอายุมากมักจะได้พบเห็นหรือผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ มากกว่าผู้ที่มีอายุน้อย ในช่วงอายุหนึ่งของบุคคลจะมีสภาพอย่างหนึ่ง เมื่ออายุเปลี่ยนไป สภาพภาพก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ในครอบครัวก็เช่นเดียวกัน บทบาทของสามีและภร่ายาก็อาจจะเปลี่ยนแปลงเมื่ออายุเปลี่ยนไป จากแนวความคิดดังกล่าวในการศึกษาเรื่องอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวระหว่างคู่สมรส ผู้วิจัยคาดหวังว่า อายุของทั้งสามีและภรรยาอาจจะ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อำนาจตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัวด้วย

สมมติฐานที่ 7

ระยะเวลาของการสมรสจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่มีระยะเวลาการสมรสมากจะมีอำนาจตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่มีระยะเวลาการสมรสน้อย

แบบแผนความสัมพันธ์ทางบทบาทในครอบครัว ผู้ชายหรือสามีจะมีสถานภาพที่เหนือกว่า ผู้หญิงหรือภรรยา ในระยะแรกเริ่มของการสมรส ภรรยาจะต้องอยู่ในระยะปรับตัวและต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ทั้งสามีและภรรยาจะต้องทำงานไปตามบทบาทของตนเอง และภรรยามักจะถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่เป็นภรรยาที่ดี คอยปรนนิบัติและเคารพยกย่องสามี ด้วยเหตุนี้ การตัดสินใจในช่วงแรก ๆ ของการสมรสจึงคาดได้ว่าภรรยาจะมีน้อยกว่าสามี แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวมีมากขึ้น ดังนั้นบทบาทในการใช้อำนาจตัดสินใจในกิจกรรมของครอบครัวของคู่สมรสจะแปรเปลี่ยนไปตามระยะเวลาของการสมรส ดังนั้นตัวแปรในเรื่องระยะเวลาของการสมรสจึงน่าจะมีอิทธิพลต่ออำนาจตัดสินใจของภรรยา

สมมติฐานที่ 8

การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของภรรยาจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวของภรรยา : ภรรยาที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนจะมีอำนาจการตัดสินใจในครอบครัวมากกว่าภรรยาที่ไม่มีการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

สมมติฐานดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาถึงลักษณะความถี่และตำแหน่งในการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนของภรรยาประกอบด้วย ซึ่งจะพิจารณาว่า ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมมากและน้อยจะมีอำนาจการตัดสินใจแตกต่างกันอย่างไร และพิจารณาว่าตำแหน่งในการเข้าร่วมกิจกรรมที่ต่างกันจะส่งผลถึงอำนาจการตัดสินใจที่ต่างกันอย่างไร

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโดยทั่วไปได้ส่งผลผลักดันให้สตรีต้องออกมาทำงานนอกบ้านและประกอบกิจกรรมนอกครัวเรือนมากยิ่งขึ้น การที่สตรีได้ออกมาเกี่ยวข้องกับโลกภายนอกทำให้ระบบแบบแผนของความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ทำให้สถานภาพของสตรีเปลี่ยนแปลงไปในเชิงที่สูงขึ้น การที่สตรีได้เข้าร่วมในกลุ่มสมาคมและเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมในชุมชนนับเป็นบทบาทของการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนอกครัวเรือน ทำให้สตรีมีผลงานและมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ยิ่งกว่านั้น ทำให้สถานภาพทางสังคมของสตรีเป็นที่ยอมรับมากขึ้น มีผลให้บทบาทในครอบครัวเปลี่ยนไป จากผลการศึกษาของ Osser

and Emery (1954) (อ้างใน สุรพล ดำริห์กุล, 2527 : 43) พบว่า เมื่อมีการเพิ่มขึ้นของการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคม (Participation in social contacts) จะทำให้สตรีมีสถานภาพสูงขึ้น มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในเรื่องที่สำคัญ ๆ ในครอบครัวมากขึ้น และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของสตรี จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สตรีมีบทบาทในการตัดสินใจมากขึ้นด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงคาดว่าในการศึกษา ครั้งนี้ การเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่มสมาคมและการที่ได้เข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมของชุมชนนั้นจะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย